

№ 37 (630)
Кастрычнік 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

Круглы стол: турызм і даступнасць для розных кагорыяў – *стар. 3*

Стагоддзі культуры: Адам Станкевіч, святар і грамадскі дзеяч – *стар. 4*

Рэгіён: мікратапонімы ваколцаў Целяханаў – *стар. 6*

3 Днём работнікаў культуры!

Свята ў Купалавым ДOME

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Выданні краязнаўцаў краіны

Новая кніга пастаўскіх краязнаўцаў

Нядаўна ў мінскім выдавецтве «Каўчэг» пабачыла свет новая кніга вядомых пастаўскіх краязнаўцаў, актыўных сяброў Таварыства беларускай мовы, пісьменніка, настаўніка географіі Пастаўскай гімназіі Ігара Пракаповіча (старшыня раённай Рады ТБМ) і настаўніка гісторыі Гуцкай школы Мікалая Арэха «Стары Двор і ваколцы». У ёй падаецца апісанне прыродных асаблівасцяў мясцовасці, распавядаецца пра гістарычныя падзеі, вядомых жыхароў Старадворшчыны, тлумачыцца паходжанне назваў вёсак. Асобны раздзел складаюць цікавыя народныя гісторыі і легенды, пачутыя і запісаныя ў Старым Двары, Прудніках, Крутках, Цівунцах, Дземяшах, Чашкоўшчыне.

На думку аўтараў, на сённяшні дзень вялізарныя пласты гісторыі і культуры асобных рэгіёнаў і раёнаў не толькі не апісаныя і не зафіксаваныя, а сыходзяць у нябыт разам з марнеючымі вёскамі і іх апошнімі жыхарамі, таму збор як мага найбольш поўнай інфармацыі пра асобныя населеныя пункты, якім наканавана лёсам у бліжэйшы час сысці ў вечнасць, — актуальнейшая агульнабеларуская задача. На сённяшні дзень на месцы большасці з гэтых вёсак засталіся закінутыя хаты ды зарастаючыя былём сады. А тут жылі людзі, якія працавалі, спявалі, расказвалі гісторыі, святкавалі святы, ладзілі вяселлі, выраблялі калаўроты, бочачкі, сані, ткацкія станкі і шматшмат чаго іншага, але свайго, адметнага, непаўторнага. Знікаючыя і марнеючыя вёскі напоўненыя матэрыяльнымі і духоўнымі скарбамі, а мы не звяртаем на гэта ўвагі, не надаём ім значэння ці то ад уласнай душэўнай пустэчы, ці то ад звычайнай абыякавасці. Аўтары імкнуцца захаваць хоць частку гэтага народнага багацця, збіраючы і апрацоўваючы краязнаўчыя матэрыялы па асобных паселішчах роднага краю. Дарэчы, гэта іх трэцяя сумесная кніга пра вёскі Пастаўшчыны, раней выйшлі «Гута-Голбія» і «Рымкі: вёска на краі вечнасці». Да таго ж, імі напісаныя кнігі і паасобку або з іншымі сааўтарамі: у Ігара Пракаповіча гэта выданні пра Манькавічы, Груздава, Вялікія Споры, Задзеўе, у Мікалая Арэха – пра вёсачкі каля ракі Заражанкі.

А колькі ж яшчэ нашых беларускіх мястэчак і вёсак чакаюць сваіх летапісцаў! Хочацца пажадаць аўтарам далейшага добрага плёну ў дзейнасці на карысць Бацькаўшчыны.

Наталія ПРАКАПОВІЧ

Святло паэзіі Максіма Багдановіча

14 верасня ў Мастойскай гарадской дзіцячай бібліятэцы ў межах раённага бібліятэчнага конкурсу «Год культуры крочыць па краіне» адбылося літаратурнае караоке «Святло паэзіі Максіма Багдановіча», прысвечанае 125-годдзю з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры.

Супрацоўнікі бібліятэкі пазнаёмілі ўдзельнікаў сустрэчы з жыццём і творчасцю паэта. Пад лірычныя мелодыі кранальна прагучалі цудоўныя вершы М. Багдановіча «Краю мой родны, як выкліты богам...», «Слукція ткачыхі», «Пагоня», «Паміж пяскаў Егіпецкай зямлі...», «Прыйдзе вясна», «Маладыя гады» ў выкананні вучняў

Вядучыя А. Дараховіч і А. Лойка

СШ № 3. Для кожнага чытальніка была падобраная свая мелодыя.

Упрыгожаннем вечара стала яркае і запамінальнае выступленне вучанцы гімназіі № 1 Кацярыны Саўко, якая выканала песню «Па-над белым пухам вішняў...» на вершы М. Багдановіча і музыку І. Паліводы.

Да імпрэзы была аформленая кніжная выстава «І зорка гарыць, і не гасне вянок», на якой дэманстраваліся кнігі, прысвечаныя жыццёваму і творчаму шляху паэта.

Мерапрыемства, якое суправаджалася электроннай прэзентацыяй, прайшло на высокай паэтычнай хвалі.

Алена ДАРАХОВІЧ,
загадчыца Мастойскай
гарадской дзіцячай бібліятэкі

Рэдкалегія і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра ўдзячная нашым чытачам і аўтарам за ўвагу да нашага выдання. Але, на жаль, часам бываюць прыкрыя выпадкі, што ўскладняюць падрыхтоўку артыкула ды ілюстрацыяў да друку. На гэта і хочацца звярнуць увагу сяброў.

Тэкст. Артыкул або нататка павінны быць набраныя ў тэкставым рэдактары Microsoft Word, захаваныя ў фармаце .rtf, як варыянт – .doc, але не .docx (на жаль, гэты фармат на сёння дае найбольшую колькасць памылак з-за збою). Як варыянт, могуць быць і іншыя тэкставыя рэдактары (да прыкладу, бясплатныя AbiWord або OpenOffice ды падобныя), але абавязковая ўмова — захоўваць у фармаце .rtf. Шрыфт (гарнітура, памер, іншыя параметры, а таксама абзацныя водступы) можа быць абраны самастойна (мы прапануем Arial, 13 пунктаў, паўтара інтэрвала, водступ 1,25 см).

Пазначайце па магчымасці поўнаццю імёны і прозвішчы асобаў, згаданых у тэксце, расшыфруйце ініцыялы

аўтара артыкула, а таксама абрэвіятуры і скарачэнні. Звяртаем таксама ўвагу, што неабходна дасылаць канчатковую версію артыкула, па магчымасці не дадаваць да яго пазней звесткі, факты, удакладненні, новы варыянт дасланага раней, каб у канчатковай публікацыі не ўкралася тэхнічная памылка з-за падрыхтоўкі і ўнясення сказа, абзаца і да т.п. Як варыянт, газета можа пазней звярнуцца да надрукаванага і змясціць артыкул ці нататку ў працяг тэмы.

Газета друкуе матэрыялы на беларускай мове; рэдакцыя перакладае тэксты ў крайніх выпадках, загадзя агавораныя пры сустрэчы, па тэлефоне або праз электронную пошту.

Ілюстрацыі. Малюнкi, рысункi, фотаздымкi павiнны быць захаваныя ў

фармаце .jpg (.jpeg) або .tiff. Пажадана 300 кропак на цалю (dpi), даспускаецца не меней за 1024, мінімум 600 пікселяў па большым баку, ці памерам не менш за 500 кілабайт. Ілюстрацыі не трэба ўстаўляць у тэкставы дакумент, а прымацоўваць асобна або архіваваць некалькі фота (малюнкаў) і прымацоўваць да пісьма архіў. Не забывайцеся пазначыць, на якой ілюстрацыі хто або што адлюстравана. Калі ёсць магчымасць, пазначайце аўтарства здымка або малюнка, рысунка (або крыніцу іх паходжання).

Што ж да фота на паперы, то не дасылаце, калі ласка, ксеракопіі ілюстрацыяў.

Просім сяброў звярнуць увагу на гэтыя просьбы і рэкамендацыі пры супрацоўніцтве з рэдакцыяй «Краязнаўчай газеты». Спадзяемся, нашыя стасункі будуць плённыя і зычлівыя.

Будзем разам рабіць нашую з вамі «Краязнаўчую газету»!

На тым тыдні...

✓ 18 верасня адбылося ў экалагічнае свята «Жураўлі і журавіны Мёрскага краю». Гэты экафестываль ладзіцца з 2012 г. кожны верасень, праходзіць у райцэнтры і знакамітым заказніку «Ельня». Менавіта тут, на адным з буйных верхавых балотаў Еўропы, у пачатку восені пачынаюць збіраць самыя вялікія ў краіне ўраджаі журавінаў і сустракаць вялізныя чароды птушак. У час восеньскай міграцыі ў ваколіцах Ельні спыняюцца каля чатырох тысячаў шэрых журавоў і дзясяткі тысячаў гусей розных відаў.

Сёлета гасцей экафэсту чакала фотавыстаўка «Подых Ельні», прэзентацыі аграэкасядзібаў «Запаветны

вулка», што выйшла сёлета ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Гэта зборнік апавяданняў для дзяцей, у якіх аўтар з цёплай усмешкай прыгадвае вясёлыя і сумныя гісторыі свайго дзяцінства. Падзеі адбываюцца ў невялікім беларускім горадзе ў канцы 1960 – пачатку 1970-х гг. Год таму рукапіс кнігі атрымаў II прэмію ў літаратурным конкурсе Саюза пісьменнікаў Беларусі ў намінацыі «Дзіцячая літаратура».

✓ 22 верасня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася мастацкая выстаўка **Маргарыты Маніс «Прогулка по столице»**. Выстаўка знаёміць з Мінскам, які мы яшчэ не бачылі: мастачка ўносіць у

вывез з Мінска пад час вайны, цяпер ён экспануецца ў музеі.

Выстаўка працуе па 15 кастрычніка.

✓ 23 і 24 верасня ў Мсціславе, адным з самых старажытных беларускіх гарадоў, праходзіў традыцыйны **фэстываль сярэднявечнай культуры «Мсціслаўскі фэст»**. У межах фэсту ладзіліся рыцарскія турніры, конныя прадстаўленні і паядынкi, спаборніцтвы лучнікаў, адбылася відэаілюстрацыйная рэканструкцыя – начны штурм замка і яго спальванне. Праходзілі майстар-класы па баявым майстэрстве і сярэднявечных танцах, тэатралізаваную праграму прадставіў мінскі вулічны тэатр «Vip», выступалі гурты «Irdorath» і «Nevrida».

✓ 24 верасня ў Музеі-сядзібе Міхала Клеафаса Агінскага ў Залесці (Смаргонскі раён) адбыўся касцюмаваны **баль «Поры года»**. У праграме імпрэзы былі салонныя гульні і музычныя сюрпрызы, дабрачынны аўкцыён, выступаў ансамбль салістаў «Вытокі». Таксама можна было навучыцца танцам XIX ст., бальнаму цырманіялу і этыкету, мове веера. Грошы, атрыманыя ад продажу білетаў і аўкцыёну, будуць накіраваны на набыццё экспанатаў для музея.

✓ 27 верасня ў Інстытуце культуры Беларусі адбылася V **Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Культура Беларусі: рэаліі сучаснасці»**. Генеральная тэма канферэнцыі – «Трансфармацыя традыцыйных каштоўнасцяў у інфармацыйным грамадстве». Пад час мерапрыемства абмяркоўваліся наступныя пытанні: каштоўнасці асновы сучаснай культуры і прыярытэты інфармацыйнага грамадства, традыцыйныя каштоўнасці як аснова нацыянальнай ідэнтычнасці, народныя традыцыі ў інтэрактыўных практыках сучасных арганізацыяў культуры і культурнай дзейнасці насельніцтва ды інш.

✓ 27 верасня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася **выстаўка постараў «Многаобразіе культур»**. Амаль штодзённа ў розных кутках свету з-за крызісу і вайнаў здараюцца выпадкі знішчэння помнікаў культуры, аб'ектаў сусветнай спадчыны. Ужо 35 гадоў Федэральнае міністэрства замежных спраў Германіі здзяйсняе праграму па захаванні аб'ектаў культурнай спадчыны і ахове культурных каштоўнасцяў у розных краінах. Экспазіцыя складаецца з 30-і постараў аб праектах, здзейсненых з мэтай аднаўлення культурных аб'ектаў у Іране, Індыі, Бразіліі, Сірыі, Палестынскіх тэрыторыях, М'яне, Марока, Манголіі, Малі. Наведнікі выстаўкі даведаюцца пра гісторыю выратавання рукапісаў Цімбукту, якія з'яўляюцца часткай культурнай спадчыны ЮНЕСКА, пра аднаўленне базілікі Божага Нараджэння ў Віфлееме, пра тое, як адбываецца аблічбоўка старажытных рукапісаў у Сірыі, якім пагражае знішчэнне тэрарыстамі.

✓ 28 верасня ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбыўся **літаратурна-музычны вечар «І кожны міг сябе я пазнаю часцінкай злітаю вялікага сусвету...»**, прымеркаваны да

Міжнароднага дня перакладчыка.

З творчасцю Якуба Коласа знаёмыя жыхары многіх краінаў свету. Яго творы перакладзены больш чым на 40 моваў. Сам Якуб Колас таксама займаўся мастацкімі перакладамі, у прыватнасці, пераклаў «Палтаву» А. Пушкіна, некаторыя творы М. Лермантава, Т. Шаўчэнка, П. Тычыны. З нагоды Міжнароднага дня перакладчыка з фондаў музея была падрыхтаваная выстаўка, на якой прадстаўлены пераклады твораў класіка, рэдкія рукапісы і фотаздымкі.

✓ 30 верасня ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адкрылася **фотавыстаўка «Браслаўскія зоры»**. Экспазіцыя паказвае жывыя Браслаўскага раёна ва ўсёй яго прыгажосці і разнастайнасці: прыродная і культурная спадчына, свята і будні мясцовых жыхароў... Тут прадстаўлены працы браслаўскіх мастакоў Юрыя Акудовіча, Таццяны Ермалавай, Віктара Малышчыца ды іншых. Ініцыятар правядзення выстаўкі – Юрый Жэрко, гаспадар аграэкасядзібы «У Барысавіча» і стваральнік некалькіх турыстычных маршрутаў па Браслаўшчыне.

куток», кірмаш вырабаў народных майстроў «Журавель-чарадзеяў», канцэрт творчага калектыву «Пралескі» з латвійскага Даўгаўпілса, конкурсная шоу-праграма «Мёрская журавінка», а таксама кулінарны майстар-клас «Цвецінскія прысмакі» па гатаванні беларускіх страваў з журавінавай начынкай.

✓ 22 верасня ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылася прэзентацыя кнігі **Тамары Бунта «Дзяўчынка з Вішнёвага за-**

свае працы элемент інтуіцыі, імправізацыі, здагадкі.

✓ 23 верасня ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адкрылася **выстаўка фатаграфіяў Міхася Міцкевіча «Мілья вобразы»**. Гэта яшчэ адна старонка гісторыі беларускай дакументальнай і сюжэтнай фатаграфіі.

Цікаваць М. Міцкевіча да фатаграфавання пачалася ў 1940 г. Першым фотаапаратам стаў шырокафарматны «Zeiss Ikon», які Якуб Колас прывёз з Парыжа. Гэты фотаапарат Міхась Канстанцінавіч

«хто дбае пра захаванне гісторыка-культурнай Спадчыны – хто вывучае гісторыю свайго Краю каму неабыхавая будучыня Беларусі»

27 верасня ў свеце адзначаецца дзень турызму. З гэтай нагоды праводзяцца розныя імпрэзы, сустрэчы, канферэнцыі. Бо гэта – чарговая нагода не толькі пагаварыць аб поспехах, але і звярнуць увагу на праблемы. А таксама – паразважаць пра новыя тэндэнцыі. Адна з іх – даступны турызм. Маецца на ўвазе не грашовая або геаграфічная мажлівасці. Размова пра магчымасць падарожнічаць без праблем для людзей з абмежаванымі магчымасцямі. Маюцца на ўвазе інваліды, але і не толькі. Створаная для іх інфраструктура (пандусы перад грамадскімі, сацыяльнымі, культурніцкімі ўстановамі), зручныя дзверы ці тэрыторыі прыбіральні, магчымасць для інвалідаў праезду ў аўтобусе або цягніку ды падобнае прыдадуцца і іншым катэгорыям грамадзянаў. Напрыклад, маці з маленькімі дзецьмі, людзям на мыліцах...

Чаму ж такая цікавасць да праблемы з'явілася сёння ў Беларусі? Вось як тлумачыць гэта выкладчыца БДУ Наталля Барысенка-Кляпач, супрацоўніца «Офіса па правах людзей з інваліднасцю»:

Даступны турызм уключае ў сябе супрацоўніцтва між рознымі ўдзельнікамі сферы турызму. Статыстыка паказвае, што сёння 11 адсоткаў турыстычных пільняў – рынак безбар'ернага турызму. Прагноз на 2020 год – 22 адсоткі. Прамы эканамічны ўнёсак у Еўрасаюзе ад яго ў 2012 годзе склаў 352 млн еўра. У Беларусі ж цяпер каля 550 тыс. людзей з інваліднасцю, каля 6 адсоткаў насельніцтва. Амаль 2 млн чалавек сталага ўзросту, маці з дзецьмі.

Як бачым, запатрабаванасць даступнага, безбар'ернага турызму ў свеце расце. І тэндэнцыя такая, што неўзабаве гэта прыйдзе да нас. Варта быць падрыхтаванымі да гэтага. Лішне казаць, што і эканамічны эффект будзе немалы. Пачынаючы з таго, што інваліды ўсё ж падарожнічаюць не па адным, а з суправаджэннем (адзін або два чалавекі). Аб гэтым і зайшла днямі гутарка ў Мінску пад час круглага стала «Турызм для ўсіх: прасоўваем усеагульную даступнасць». Яго зладзілі асветніцкая праваабарончая ўстанова «Офіс па правах людзей з інваліднасцю» сумесна з факультэтам міжнародных адносін у Беларускім дзяржаўным універсітэце.

На імпрэзу былі запрошаны прадстаўнікі многіх зацікаўленых арганізацый, валанцёры, якія займаліся маніторынгам даступнасці мінскіх устаноў і аб'ектаў, прадстаўнікі дзяржаўных устаноў, журналісты. З прывітальнымі словамі выступілі Сяргей Драздоўскі, каардынатар «Офіса па правах людзей з інваліднасцю», і загадчык кафедры міжнароднага турызму ФМА Леанід Гайдукевіч.

Прадстаўнік Мяцовага фонду садзеяння развіццю міжнароднага дыялога і супрацоўніцтва «Інтаракцыя» Грына Іванова распавяла аб першай рэгіянальнай ініцыятыве па развіцці турызму для ўсіх «Валожын без бар'ераў».

Круглы стол

Калі чакаць замежных турыстаў?

С. Драздоўскі, выступае Н. Барысенка-Кляпач

– Разам з Валожынскім райвыканкамам думалі, што цікавага можна зрабіць у Валожынскім раёне, дзе ёсць Налібоцкая пушча, якая стварае вялікі турыстычны патэнцыял для рэгіёна, – зазначыла спн. Іванова. – Так і вырашылі зрабіць раён, дзе чалавек з інваліднасцю можа прыехаць на вакзал і праехаць па ўсіх маршрутах, убачыць усе помнікі – і зрабіць гэта самастойна або з памочнікамі. Падобных праектаў у Беларусі не было. Адна з метаў – зрабіць даступнымі сацыяльныя паслугі, палепшыць інфраструк-

ты. Таксама будзе створаная турыстычная экалагічная сцяжына ў Налібоцкай пушчы (амаль 2 кіламетры), адаптаваная для інвалідаў. На двух гэтых аб'ектах і будзе трымацца турыстычная дзей-

насць у раёне. Актыўна працуе праект з аграбизнесамі раёна, уладальнікі якіх хочуць зрабіць свае паслугі даступнымі для розных катэгорыяў турыстаў. На сканчэнне праекта, які разлічаны на тры гады, адбудзецца вялікі фестываль у Налібоцкай пушчы. Варта думаць, што пазней такім досведам скарыстаюцца ў іншых раёнах, бо краіна на прыгожыя мясціны багатая, варта толькі дапамагчы туды патрапіць, «раскруціць» гэты адпачынак. І найперш для беларусаў.

За некалькі гадзінаў, што доўжыўся круглы стол, былі выказаны розныя погляды на развіццё ў прыняцце новага для нашай краіны турыстычнага прадукту. Валанцёры распавядалі аб сваіх даследаваннях, аб праблемах, з якімі сутыкаліся (не паўсюль пусквалі маніторыць сітуацыю, патрабавалі дадатковыя пісьмовыя просьбы), аб набытым досведзе, аб станоўчых зрухах (нехта з персаналу сам падключаўся да замацаў тых жа парогаў ці дзвярэй), аб даступнасці некаторых сталічных аб'ектаў (Нацыянальны аэра-

порт, Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета, Палац Рэспублікі, Нацыянальная бібліятэка, некаторыя станцыі метро, некаторыя кавярні і рэстараны).

– І пасыл наступны, – зазначыла Н. Барысенка-Кляпач. – Перш чым ехаць у Беларусь, праверце ўсё: даступнасць гасцініцы, транспарту і г.д. Лішне казаць, што гэта наўрад ці надае замежнікам жаданне ехаць да нас. Паводле ж дадзеных сайта Belarus.by, у нас пазначана вельмі мала даступных турыстычных аб'ектаў. І зноў жа ўсё зводзіцца да аднаго: турысту трэба самому пераканацца ў тым, што пэўны аб'ект для яго даступны.

Ёсць і яшчэ адзін момант, звязаны з праблемаю, які красамойна ахарактарызаваў сп. Гайдукевіч:

– Можна будаваць пандусы, пад'ёмнікі – складаней змяніць менталітэт грамадзянаў.

Бадай, гэты момант найскладанейшы. Варта навучыцца паважаць тых, хто побач, але іншы, мае іншыя, абмежаваныя магчымасці, урэшце – наладзіць свой штодзённы побыт, а пасля гэтага ўжо чакаць, што да нас педуць турысты. Розныя турысты, з рознымі грашовымі, культурніцкімі, фізічнымі магчымасцямі. А не толькі аматары на выхадныя «сгоныць» у казіно ў Мінск...

Уладзімір ПУЧЫНСКІ,
фота аўтара

Канферэнцыя

Віцебская абласная бібліятэка запрашае прыняць удзел у **II Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Віцебскі край»**, прысвечанай 385-годдзю выхаду ў свет «Буквара» Спірыдона Собаля.

Арганізатары канферэнцыі:

Віцебская абласная бібліятэка імя У.І. Леніна; Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава, кафедра гісторыі Беларусі; Віцебскі абласны краязнаўчы музей.

Час правядзення: 24 лістапада 2016 года.

Месца правядзення: Віцебская абласная бібліятэка імя У.І. Леніна (г. Віцебск, вул. Леніна, д. 8а).

Асноўныя накірункі працы:

- Жыццё і дзейнасць Спірыдона Собаля.
- Гісторыя кнігі. Кніжныя помнікі.
- Гісторыя краязнаўства.
- Этнаграфія і фальклор.
- Крыніцы па гісторыі Падзвіння.
- Праблемы архівазнаўства і археаграфіі.
- Праблемы падрыхтоўкі і выдання краязнаўчай літаратуры.
- Гісторыя і культура Падзвіння (ад старажытнасці да сучаснасці).
- Бібліятэчна-бібліяграфічнае краязнаўства.
- Музейнае краязнаўства.
- Царкоўнае краязнаўства.
- Экскурсійная справа і краязнаўства.
- Краязнаўства ў вучэбна-выхаваўчым працэсе.

Рабочыя мовы: беларуская, руская, украінская, польская.

Для ўдзелу ў канферэнцыі неабходна не пазней за 15 кастрычніка 2016 г. накіраваць на электронны адрас аргкамітэта vlib@vlib.by заяўку з указаннем наступных звестак:

- ✓ прозвішча, імя, імя па бацьку;
- ✓ вучоная ступень, званне;
- ✓ месца працы, пасада;
- ✓ паштовы адрас (службовы і хатні);
- ✓ тэлефон з указаннем кода горада;

- ✓ e-mail;
- ✓ тэма даклада;
- ✓ форма ўдзелу (вочная або завочная);
- ✓ неабходнасць зборніка матэрыялаў (колькасць асобнікаў для набыцця).

Плануецца выданне зборніка. **Аргкамітэт пакідае за сабой права адбору дакладаў для ўдзелу ў канферэнцыі і матэрыялаў для друку.** Ахвочыя набыць друкаваны асобнік зборніка павінны паведаміць пра гэта пры рэгістрацыі. Электронны варыянт распаўсюджваецца бясплатна.

Патрабаванні да афармлення даклада:

1. Прозвішча, імя, імя па бацьку (цалкам) аўтара/сааўтара, горад, краіна, назва даклада.
2. Аб'ём тэксту з ілюстрацыямі і дадаткамі – да 6 старонак фармату А4, шрыфт Times New Roman, 13 кегль, палуратны міжрадковы інтэрвал, тып файла – .doc ці .rtf (Microsoft Word). Палі – 25 мм з усіх бакоў. Абзацы водступ – 1,25 см.

Патрабаванні да электронных прэзентацый:

- Тып файла – ppt Microsoft Power Point.

Тэксты дакладаў таксама неабходна даслаць у электронным варыянце ў рэдактары MS Word да **15 кастрычніка 2016 г.** на адрас vlib@vlib.by.

Зборнік матэрыялаў плануецца выдаць у 2016 г. Аргкамітэт пакідае за сабой права адбору дакладаў для ўключэння ў зборнік.

Выдаткі на праезд, пражыванне і харчаванне – за кошт арганізацыяў, які камандзіруюць.

Каардынатар:

Рагачова Ларыса Івануна, загадчык аддзела краязнаўчай літаратуры і бібліяграфіі; МТС; **+375 33 305 10 15**; тэлефон: **(375 212) 37 30 45**; e-mail: vlib@vlib.by.

І. Іванова

туру раёна і перадаць досвед усім зацікаўленым. Ад пачатку праекта былі абследаваныя каля 200 аб'ектаў; у выніку – няма ніводнага, цалкам даступнага, ва ўсім раёне. Цяпер пры райвыканкаме дзейнічае грамадская працоўная група, якая распрацоўвае стратэгію развіцця раёна для развіцця ў тым ліку даступнага турызму і як раён на гэтым можа пазней зарабляць грошы.

На базе аддзялення дзённага знаходжання для людзей з інваліднасцю мясцовага ТЦСАН будзе створаны турыстычны цэнтр з канферэнц-залай, а таксама хостэл з 20 месцамі для начлегу. Тут будуць працаваць людзі з інваліднасцю, якіх навучаць, каб яны маглі расказаць пра турцэнтр, пра раён і турыстычныя маршру-

Стагоддзі Беларускай Культуры

Адам Станкевіч і фармаванне беларускай нацыі

1 студзеня 1892 года ў Гальшанскім рымска-каталіцкім парафіяльным касцёле было ахрышчанае дзіця па імені Адам, сын Вінцэнта і Антаніны Станкевічаў, які нарадзіўся 24 снежня 1891 г. у вёсцы Арляняты Ашмянскага павета. Вось гэтак пачаўся жыццёвы шлях А. Станкевіча.

Пасля вучобы ў Гальшанскай народнай школе і Ашмянскім гарадскім вучылішчы А. Станкевіч паступіў у Віленскую духоўную семінарыю. Па сканчэнні яе ў 1914 г. ён працягваў навучанне ў Пецябургскай каталіцкай акадэміі. Там ён атрымаў вучоную ступень кандыдата кананічнага права.

З 1919 г. ксёндз Адам Станкевіч вёў душпастырскую дзейнасць у Вільні, супрацоўнічаў у Камітэце дапамогі ахвярам вайны, у беларускіх грамадскіх арганізацыях, быў выкладчыкам Беларускай гімназіі, узначальваў партыю «Беларуская хрысціянская дэмакратыя». У 1922 – 1928 гг. ён – пасол (дэпутат) сейма Польшчы, дзе абараняў інтарсы беларускага народа Заходняй Беларусі.

Ксёндз Адам Станкевіч быў выдаўцом і рэдактарам газеты «Беларуская крыніца», часопіса «Хрысціянская думка», удзельнічаў у выданні іншых нацыянальных часопісаў. Адначасова ён займаўся плённай навуковай працаю, вынікам якой сталі 19 кнігаў.

У 1940 г. адзначалася 25-годдзе святарства ксяндза Адама Станкевіча. У сувязі з гэтым у Вільні была выдадзена кніжка «Ксёндз Адам Станкевіч». У ёй былі апублікаваныя прывітанні юбіляру ад многіх духоўных і свецкіх асобаў, грамадскіх і культурных беларускіх дзеячаў. Былі змешчаны таксама артыкулы пра яго святарскую, культурна-грамадскую і творчую дзейнасць. Некаторыя з іх былі падпісаныя толькі крыптонімамі, бо аўтары ў той час знаходзіліся пасля верасня 1939 г. на тэрыторыі БССР.

І хоць у гады вайны А. Станкевіч не запламіў сябе супрацоўніцтвам з акупантамі, савецкія ўлады ў 1944 г. арыштавалі яго, але неўзабаве вызвалілі. Новы арышт адбыўся ў 1949 г. У выніку быў прысуд – 25 гадоў пазбаўлення волі. Праз некалькі месяцаў, 4 снежня 1949 г., Адам Станкевіч памёр у Тайшэцкім лагера таяжнай Сібіры і там быў пахаваны. На ягонай бацькаўшчыне ў в. Арляняты пастаўлены на сімвалічнай магіле помнік ксяндзу-пакутніку.

Святар, грамадскі дзеяч, асветнік, ксёндз Адам Станкевіч быў сапраўдным лідарам змагання за вяртанне беларускай мовы ў Касцёл: на гэтую тэму ён апублікаваў шмат артыкулаў, склаў багата мемуарнага і іншых дакументаў. Неардынарная асоба А. Станкевіча сфармавалася ў рэчышчы беларускай культурна-нацыянальнай традыцыі.

Каб пераканацца ў гэтым, можна зірнуць на пералік яго кніжных выданняў. Гістарычныя даследаванні ксяндза Адама Станкевіча вызначаюцца глыбокім асэнсаваннем тых ці іншых падзеяў, што адбываліся на працягу многіх стагоддзяў на нашай зямлі, ролі многіх выдатных людзей у яе лёсе. У шматлікіх працах А. Станкевіча перад намі паўстаюць ва ўсёй велічы вобразы вялікага князя Вітаўта, Францыска Скарыны, Кастуся Каліноўскага, Францішка Багушэвіча, прафесара Брані-

слава Эпімах-Шыпілы, нашага славутага спевака Міхася Забэйды-Суміцкага, паэта Паўлюка Багрыма, ксяндза-паэта Казіміра Свяяка і іншых выдатных сыноў Беларусі.

Станкевіч ці не адным з першых даказаў, што калі нават не «медзю-бронзай», дык славай еўрапейскай цывілізацыі зіхаціць нашая мінуўшчына. І ён быў перакананы, што збудуцца словы іншага паэта – Андрэя Зязюлі (ксяндза Аляксандра Астравіча): «Зямелька родная, слязьмі і потам зліта, мы да жыцця з табою зноў уваскраснем». І таму працаваў на культурнай і рэлігійнай ніве не толькі для сучаснікаў, але і для нашчадкаў.

Галоўнымі ж даследаваннямі ў творчай дзейнасці А. Станкевіча варта лічыць яго «Беларускі хрысціянскі рух» (1939) і «Хрысціянства і беларускі народ» (1940). Апошняя кніга выйшла з друку ўжо пры новай у той час уладзе ў Вільні, калі горад у выніку пакта Молатава-Рыбентропа і на падставе дамовы паміж СССР і Літоўскай Рэспублікай быў далучаны да Літвы. Гэта дало магчымасць аўтару мець большую свабоду ў асвятленні вызначанай ім тэмы. Карацей кажучы, не было ўжо жорсткай санацыйнай цензуры.

Таму і варта больш уважна засяродзіцца на тэме кнігі «Хрысціянства і беларускі народ», бо яна ва ўсёй паўнаце адлюстроўвае філасофскі пункт гледжання А. Станкевіча на ролю хрысціянства ў гістарычным лёсе беларускага народа, яго станаўленні як паэзічнай нацыі еўрапейскага тыпу.

Як піша ў кнізе аўтар, існуе меркаванне, што сфармаванай можна лічыць тую нацыю, якая мае свае класічныя літаратуру, філасофію, гісторыю. Адсутнасць жа хоць аднаго з гэтых элементаў ставіць пад сумненне факт існавання высокаразвітай нацыі.

Філасофія – рэфлексія высокага інтэлекту і навуковых традыцыяў – пачынае набываць класічную

форму як вынік вялікага вопыту нацыянальных філасофскіх школ. Паводле Станкевіча, беларуская філасофія амаль не выяўляла сябе праз дзейнасць прафесійных філосафаў, але яна тварылася ў мастацкай літаратуры, у публіцыстыцы, выпрацоўвалася самім народным быццём. Беларусь, багатая на разумных, высокаадукаваных людзей, вымушаная была аддаваць свае таленты, у тым ліку і філасофскія, іншым культурам, народам, іншым дзяржавам.

У нашыя дні тут можна і не зусім пагадзіцца з гэтым сцвярджэннем А. Станкевіча. Калі гаварыць пра філасофію ўвогуле, дык мінуўшчына Беларусі не такая ўжо бедная ў гэтых адносінах. Сёння нам вядомыя імёны як філосафаў Францыска Скарыны, Андрэя Валана, Сымона Буднага, Казіміра Лышчынскага, Марціна Чаховіца, Іпація Пацея, Мацвеева Карскага, Пятра Скаргі, Георгія Каніскага, Казіміра Нарбута і іншых. Вядома, у іх былі розныя светапогляды, рознае стаўленне да грамадскага ладу і рэлігіі, але гэта не змяншае значэння іх укладу ў развіццё тагачаснай і пазнейшай грамадска-філасофскай думкі ў Беларусі. Іншая справа, што яны амаль не закралі тэмы, якую ўзняў ужо ў XX ст. А. Станкевіч. Тады для гэтага былі аб'ектыўныя ўмовы.

Тым не менш, гэтае сцвярджэнне А. Станкевіча не зніжае ўзроўню яго навуковага падыходу ў даследаванні надзвычай актуальнай праблемы – філасофскага асэнсавання фармавання беларускай народнасці і ролі хрысціянства ў ім.

Першая чвэрць XX ст. выкрышталізавала такіх самабытных беларускіх філосафаў, як Ігнат Абдзіраловіч («Адвечным шляхам», 1921 г.) і Уладзімір Самойла («Гэтым пераможаш», 1924 г.). Іх традыцыі падхоплены і плённа развіваліся сучаснымі беларускімі філосафамі У. Конанам, М. Крукоўскім, С. Дубаўцом і іншымі. Зразумела, у 1940 г., калі была выдадзена кніга А. Станкевіча «Хрысціянства і беларускі народ», цяжка было чакаць з'яўлення твораў класічнай беларускай філасофіі, бо яна, незрэалізаваная, мела і яшчэ сёння мае велізарныя ўнутраныя магчымасці свайго сталення. Беларускаю філасофію чакае яшчэ вялікая перспектыва, а кніга А. Станкевіча была на той час значным дасягненнем у філасофіі, і ў гэтым сэнсе – яе вяршыняй.

А. Станкевіч аргументавана паказаў хрысціянства як духоўную аснову агульнаеўрапейскай цывілізацыі і рэгіянальнай беларускай культуры, выявіў супярэчлівыя суадносіны паміж Нябеснаю Царквою Езуса Хрыста і Царквою зямною, па неабходнасці ангажаванаю ў кантэксце пэўных сацыякультурных і палітычных сістэмаў, абгрунтаваў неабходнасць універсальнага і рэгіянальнага (беларускага, украінскага і інш.) хрысціянскага экуменізму.

У кнізе «Хрысціянства і беларускі народ» падагульняюцца і сінтэзуюцца ідэі і канцэпцыі, выказаныя і напісаныя аўтарам раней. На думку аўтара, самыя хрысціянскія прынцыпы «ёсць з натуры сваёй вялікай абаронай нацыянальнага жыцця агулам, а гэтым самым і беларускага народа. Права на ўласную мову, рэлігію і культуру кожнай нацыі вынікае не толькі з права прароднага, але таксама і з навукі хрысціянскай. Галоўны прынцып хрысціянскай навукі – гэта прызнаваць, сцвярджаць і паглыбляць асабовасць чалавека як першага і адзінага асяродка поступу і культуры... Такім чынам, кожная нацыянальнасць у святле Хрыстовай навукі ёсць матэрыялам не для знішчэння яго, але для тварэння з яго культурных вартасцяў».

Існавала і існуе вялікая разнастайнасць у тлумачэнні самога паняцця нацыі. А. Станкевіч класіфікаваў, падзяліў гэтыя тлумачэнні на аб'ектыўны і суб'ектыўны погляд.

А. Станкевіч не мог абысці навукова-тэарэтычных праблемаў нацыі і выпрацаваў свой погляд. Ён пісаў: «Аб тым, што такое народ, у навуцы існуюць гэткае пагляды: аб'ектыўны, суб'ектыўны і кампрамісны. Кірунак аб'ектыўны апірае паняцце на прыкметы зверху, якія можна даследаваць доследам, якія можна абсэрваваць, наглядаць. Гэтакія прыкметы з'яўляюцца: раса, мова, рэлігія, супольныя звычаі і абычай, супольная тэрыторыя і звязаныя з ёй клімат, геапалітычнае палажэнне і ўрэшце супольны для данай нацыянальнай групы назоў, розны ад іншых суседніх нацыянальных груп». Паводле гэтага разумення, народ ёсць супольнасць грамадскай, натуральнай, прыроднай, якую стварыла сама прырода.

Кірунак суб'ектыўны ў адзначэнні народа адкідае рашуча значэнне дзейнікаў натуральных і кладзе націск на сувязь маральную, на агульную волю сужыцця, на свядомасць супольнасці.

Кампрамісны..., для існавання якога народу патрэбныя як натуральныя прыкметы, так і маральныя, псіхічныя, патрэбная свядомасць, якая ёсць вынікам гэтых прыметаў ці лепш дзейнікаў натуральных».

Такім чынам, паводле А. Станкевіча, аб'ектыўны абапіраюцца на «вонкавыя» прыкметы: расу, мову, рэлігію, супольныя звычаі, супольную тэрыторыю і геаграфічнае асяроддзе – клімат, геапалітычнае становішча, ўрэшце, на агульны этнонім. Суб'ектыўны пераносыць акцэнт на «сувязь маральную, на агульную волю да сужыцця, на свядомасць супольнасці».

Ксёндз-магістр
Уладзіслаў ЗАВАЛЬНЮК,
пробашч касцёла Св. Сымона і
Св. Алены ў Мінску

(Заканчэнне
ў наступным нумары)

Наш календар

Край, вядомы не толькі беларусам

Ёсць імёны ды прозвішчы, якія назаве хто, і адразу з'яўляецца ўстойліва асцяцяцца. І наадварот. Вось кажа хто «геаграфія Беларусі», а свядомасць дапаўняе «Аркадзь Смоліч».

Зрэшты, асоба выбітная – асоба, якая зрабіла ўнёсак не ў адной галіне. Мяркуйце самі. «Энцыклапедыя гісторыі Беларусі» (Мінск, «Беларуская Энцыклапедыя», 2003) у адпаведным артыкуле паведамляе:

«Смоліч Аркадзь Антонавіч, дзесяцінацыянальна-дзяржаўнага адраджэння, вучоны ў галіне эканомікі, картаграфіі, міністр сельскай гаспадаркі БНР, нарадзіўся 29(17).09.1891 у в. Бацэвічы Бабруйскага павета, цяпер Клічаўскі раён. Скончыў Мінскую духоўную семінарыю (1905), Нова-Александрыйскі інстытут сельскай гаспадаркі і лесаводства ў Пулавах (Польшча, 1916), вучыўся ў Кіеўскім політэхнічным інстытуце.

З 1910 член Беларускай сацыялістычнай грамады (БСГ), далучыўся да беларускага нацыянальна-вызваленчага руху. Актыўны ўдзельнік клуба «Беларуская хатка» ў Мінску. У сакавіку 1917 на з'ездзе беларускіх нацыянальных арганізацый Смоліч абраны ў Беларускі нацыянальны камітэт (БНК). У ліпені 1917 на з'ездзе беларускіх нацыянальных арганізацый і партый замест БНК утворана Цэнтральная рада беларускіх арганізацый (ЦРБА) з Выканаўчым

камітэтам, у які ўвайшоў і якім Смоліч фактычна кіраваў. Пасля рэарганізацыі ЦРБА у кастрычніку 1917 у Вялікую Беларускаю Радую абраны намеснікам старшыні яе Выканаўчага камітэта. На канферэнцыі БСГ у чэрвені 1917 увайшоў у склад яе часовага ЦК, быў рэдактарам газеты «Грамада».

Аркадзь Смоліч – адзін з ініцыятараў абвешчэння Беларускай Народнай Рэспублікі (БНР), народны сакратар асветы ў 1-м яе ўрадзе. Пасля распаду БСГ разам з іншымі беларускімі дзеячамі ў краса-

віку арганізаваў Беларускаю сацыял-дэмакратычную партыю, Смоліч аўтар праекта яе праграмы, адзін з тэарэтыкаў Беларускай сацыял-дэмакратыі. Каб дамагчыся прызнання БНР, выязджаў з дыпламатычнай місіяй у Кіеў, Варшаву, Берлін».

Але асноўнаю працаю, што засталася ў вяках, стаў ягоны навукальны дапаможнік «Геаграфія Беларусі». Першае выданне ажыццёўленае ў 1919 г., чацвёртае – у 1995 г. Адкрывае яго эпіграф «Каб Беларусь перастала быць краем, невядомым для саміх беларусаў».

Ахвочыя ды цікаўныя могуць лёгка знайсці жыццёпіс выдатнага сына беларускага народа. Мы ж прапануем вытрымкі з прадмовы прафесара Арсеня Ліса да перавыдання геаграфіі Смоліча, што выйшла ў выдавецтве «Беларусь» у 1993 г.

Падрываваў Уладзімір ПІРОГ

Погляд Аркадзя Смоліча на школу, на значэнне роднай мовы для ўзгадавання дзіцяці грунтаваўся на досведзе, перажытым яго народам, ім самім. Некаторыя яго сілагізмы належаць да вечных ісцінаў, як, напрыклад, гэты: «Асноваю нацыянальнае школы служыць родная мова – адзнака нацыі, яе духоўны твар. Мова збірае ў сабе ўсё, што мае дух нацыі. Няма ў нацыі нічога ні малага, ні вялікага, чаго б мова не ведала. Без мовы не адбываецца творчасць народу. Пакуль жыве мова, датуль жыве народ, датуль і нацыянальнае выхаванне будзе мець вялікую вагу і значэнне. Адабраць у народу мову – значыць спыніць яго развіццё, паставіць на дарозе яго культурнай творчасці глухую перагародку. Эпоха заняпаду мовы ў жыцці нацыі – гэта эпоха заняпаду ўсяго жыцця народу, спыненне працы яго розуму: гэта нацыянальная хвароба, самае горшае няшчасце, якое можа здарыцца ў цэлага народу».

(...) Аднак адной асветнай справай у Вільні, з яе гістарычнымі, культурнымі беларускімі традыцыямі, А. Смоліч не абмяжоўваўся. Удзельнік кааператываў на Віленшчыне браты Канчэўскія, М. Арэхва, Э. Будзька ды іншыя на пачатку 1920-х гадоў паспяхова спалучалі задачы сацыяльнай абароны інтарэсаў насельніцтва з нацыянальна-асветнымі вызвольнымі мэтамі. Смоліч далучаецца і да гэтай дзялянкі грамадскай працы: яго абіра-

юць сябрам управы Віленскага хаўрусу кааператараў, прызначаюць інструктарам аддзела. Аднак кіраўніцтва польскай кааперацыі, якому самастойныя беларускія кааператывы былі косткай у горле, павяло з імі актыўнае змаганне і пасля двухразовай змены ўправы, арышту старшыні гэтага хаўрусу кааператараў Віленшчыны ўдалося, нарэшце, падпарадкаваць яго свайму верхавенству. Не давалі польскія адміністрацыйныя ўлады магчымасці шырэць разгарнуць і асветную працу. На кожным кроку вязалі рукі, па-езуіцку ладзілі перашкоды.

(...) У 1924 г. Аркадзь Смоліч у складзе камісіі Дзяржплана БССР праводзіць раянаванне тэрыторыі рэспублікі, падзяляе яе на 10 адміністрацыйна-гаспадарчых акругаў. Праектуе выданне часопіса «Плуг», дарадчыка і памочніка земляроба. У 1925 г. абіраецца правадзейным сябрам Інстытута Беларускай культуры, намеснікам яго старшыні. Арганізуе яго навукова-даследчую і выдавецкую працу, клапоціцца аб пашырэнні ў сістэме інстытута прыродазнаўчых навук. Прыкладае намаганні для адкрыцця ў Горы-Горках сельскагаспадарчай акадэміі і Навукова-даследчага інстытута сельскай гаспадаркі і лесаводства ў Мінску. У 1927 г. становіцца першым беларускім прафесарам геаграфіі.

(...) Вывучаючы сельскую гаспадарку як прырытэтную галіну беларускай эканомікі,

даследчык бачыў, што яна мае свае асаблівасці, абумоўленыя прыродай і гістарычна. Рэч у тым, што ў развіцці сялянскай гаспадаркі ў Беларусі немалую ролю адыграў фактар практычна адсутнасці тут ужо з XVI ст. супольнай формы землекарэння. А. Смоліч ведаў, і ў гэтай думцы яго ўмацоўвалі даследаванні А. Котава, Л. Літашэнкі, што беларуская сялянская гаспадарка па інтэнсіўнасці і культурнасці ў нейкай меры апырэдзіла гаспадаркі развітых рэгіёнаў Расіі. Таму, лічыў ён, шматгадовы досвед беларускага селяніна трэба рацыянальна выкарыстаць у сучасным землебудуванні.

Яго погляды падзялялі беларускія вучоныя-аграрнікі С. Скандракоў, А. Трахімаў, І. Кіслякоў, эканаміст Г. Гарэці ды іншыя. Знаходзілі яны разуменне і падтрымку ў тагачаснага кіраўніцтва наркамата земляробства. У 1920-х гадах досыць паспяхова ішло развіццё сялянскіх гаспадарак, выдзяленне гаспадароў на хутары і пасёлкі. Маладзейшыя беларускія эканамісты і аграрнікі працавалі пад дэвізам «Зробім Беларусь Даніяй». Неўзабаве вучоныя і практыкі сельскага будаўніцтва ў Беларусі будуць асуджаныя і жорстка пакараныя ўзмацненым таталітарызмам, за сваю навуковую ініцыятыву і грамадзянскі парыв пойдуць на Галгофу. Смоліч падзеліць іх лёс.

Арсень ЛІС

У тэатры «Зьніч»

Беларускі паэтычны тэатр аднаго акцёра «Зьніч» працягвае дваццаць сёмы тэатральны сезон, прысвечаны 80-годдзю Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

10 кастрычніка на сцэне монаспектакль «Палескія рабінзоны» паводле аповесці Янкі Маўра. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца, заслужаны артыст Беларусі Уладзімір Шэлестаў распавядзе, як два юнакі пад уражаннем прыгодніцкіх кніг аб далёкіх краінах пад час вясновых вакацыяў захацелі пабачыць палескае разводдзе. Гледачы спектакля разам з героямі выправацца ў цікавую вандроўку, а таксама даведаюцца, як здабываць агонь, рабіць гаспадарчыя прылады, шукаць ежу ў лесе...

Увечары гледачы ўбачаць паэтычна-драматычны монаспектакль «Красёны жыцця» паводле паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». Галоўны герой паэмы Міхал нарадзіўся, вырас і жыў на зямлі, якую не проста разумее і любіць – якой дыхаў, з якой зрадніўся, якую жадаў назваць сваёй. Але лёс наканаван інашэ... Цяжкай была дарога гэтага чалавека, аднак ён не губляў веры ў яе шчаслівае завяршэнне. Выканаўца – заслужаны артыст Беларусі Алесь Кашпераў, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева. У спектаклі гучаць народныя мелодыі і песня «Дарогі» кампазітара Алега Залётнева.

Увечары **11 кастрычніка** на сцэне рамантычная монаопера «Адзінокі птах» аб жыцці і смерці Адама Міцкевіча. Гледачы ўбачаць, як невылечна хворы паэт, асэнсоўваючы на чужыне сваё жыццё, зноў перажывае значны падзеі, узгадвае сустрэчы з дарагімі яго сэрцу людзьмі. Выканаўца – Андрэй Марозаў, аўтар лібрэта і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева, кампазітар – Алесь Залётнеў.

12 кастрычніка для дзяцей будзе ісці лялечны монаспектакль «Граф Глінскі-Папялінскі» паводле п'есы Артура Воўльскага. Маленькія гледачы даведаюцца пра незвычайныя прыгоды двух сяброў – хлопца Марціна і ката Максіма. Рэжысёр і выканаўца спектакля – Вячаслаў Шакалідо.

Вечарам на сцэне паэтычны монаспектакль «Мне сняцца сны аб Беларусі» паводле твораў Янкі Купалы. У спектакль увайшлі малавядомыя і ненадрукаваныя пры жыцці паэта вершы, а таксама звесткі з яго біяграфіі, дакументы, пісьмы, доўгі час прыхаваныя ад вока чытача. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне Кірыла Успенскага.

13 кастрычніка цікаўныя гледачы лялечнага монаспектакля «Дзівосныя авантуры паноў Кубліцкага ды Заблоцкага» па п'есе Пятра Васючэнкі і Сяргея Кавалёва выправацца ў падарожжа разам з выканаўцам Вячаславам Шакалідо.

17 і 19 кастрычніка адбудзецца прэм'ера спектакля «Мой сябар Джэйсан» па творы амерыканскай пісьменніцы Сінціі Лорд. Пастаноўка была здзейсненая па ініцыятыве грамадскага аб'яднання «Беларуская асацыяцыя дапамогі дзеціям-інвалідам і маладым інвалідам». На спектаклі чакаюць не толькі падлеткаў і юнакоў, але і дарослых гледачоў.

Монаспектакль распавядае пра звычайную дзяўчынку Кэтрын, у якой ёсць незвычайны брат Дэвід. Ён аутыст, чалавек, які жыве ў сваім свеце і не заўсёды разумее, што навакольная рэчаіснасць патрабуе адпаведных паводзінаў. Для яго Кэтрын і прыдумвае правілы адносінаў, складаючы якія, яна сама больш уважліва ўглядаецца ў паводзіны людзей. Адноўчы яна знаёміцца з Джэйсанам – хлопчыкам у інвалідным вазку, якому яшчэ больш складана кантактаваць з іншымі. Ён не ўстае з інваліднага вазка, не можа гаварыць, але ўсё чуе і разумее. Так пачынаецца сапраўднае сяброўства, якое праходзіць выпрабаванні, але ў выніку Кэтрын і Джэйсан вучацца разумець адно аднаго.

Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Сяргей Кавальчык, выканаўца – Вікторыя Кавальчык, сцэнаграфія Аляксандры Кавальчык.

У той жа вечар будзе ісці паэтычны монаспектакль «Не праклінай, што я люблю» паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці», прымеркаваны да 85-годдзя паэта. У творы Н. Гілевіча гарманічна знітоўваюцца гумарыстычныя ноты і пранікнёная, шчымлівая музыка кахання, чуюцца напевы роднай зямлі... Усё гэта пастараліся перадаць на сцэне аўтар інсцэніроўкі, рэжысёр-пастаноўшчык спектакля Галіна Дзягілева і выканаўца Мікалай Лявончык. Музычнае суправаджэнне на цымбалах зладзіць Дар'я Неўмаржыцкая.

Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

З раняга дзяцінства пры размове са старэйшымі аднавяскоўцамі часта даводзілася чуць загадкавыя словы: Подказечча, Хвашчына, Борэ, Покопань, Поповы Куток і многія-многія іншыя. Крыху пазней стала зразумела, што так мае аднавяскоўцы называлі сенакосныя балоты, ніўкі, ягдныя бары, асобныя часткі вёскі. Назвайшы, напрыклад, слова Подхващчына, адразу станавілася зразумелым, дзе чалавек набіраў ягадаў ці грыбоў; або адкуль прывёз нарыхтаванае сена, калі прагучала слова Подказечча. Такія назвы малых геаграфічных аб'ектаў (урочышчаў, лясоў, балотаў, лугоў і г.д.) адносяцца да мікратапонімаў. Яны выкарыстоўваюцца пераважна насельніцтвам пэўнай мясцовасці і дапамагаюць дакладна вызначыць тое ці іншае месца.

Паколькі мікратапонімы з'яўляюцца важнай крыніцай для вывучэння мовы народа, яго гісторыі, этнаграфічных і прыродных асаблівасцяў пэўнай тэрыторыі, было вырашана сабраць назвы ўрочышчаў майго роднага краю – вёскі Вулькі-Целяханскай, якая знаходзіцца ў Івацэвіцкім раёне. Збор тапонімаў ажыццяўляўся ў 2011 – 2013 гадах шляхам апытання старажылаў вёскі Вольгі Аляксеяўны Мялік (1929 г.нар.),

Пасека Целяханскага лягаса ва ўрочышчы Ліпа

Соф'і Уладзіміраўны Сліж (1932 г.нар.) і Наталлі Ульянаўны Юркевіч (1929 г.нар.). Усе сабраныя мікратапонімы можна ўмоўна падзяліць на некалькі групаў: назвы балотаў ці сенакосных лугоў, назвы лясных масіваў, найменні асобных палёў ці нівак, народныя назвы частак вёскі, былых хутароў і частак возера.

Найбольш шматлікай з'яўляецца група мікратапонімаў, якімі называлі невялікія лясныя балоты, пожны, забалочаныя лугі – дакладней, тыя ўрочышчы, што выкарыстоўваліся насельніцтвам для нарыхтоўкі сена. Колькаснае багацце гэтай групы мікратапонімаў абумоўленае значнай забалочанасцю навакольнай тэрыторыі ў мінулым, што садзейнічала развіццю жывёлагадоўлі і, як вынік, неабходнасці выкошвання ўсіх прыдатных для гэтага мясцінаў дзеля нарыхтоўкі сена. Менавіта таму да нашага часу дайшло мноства «балотных» мікратапонімаў: *Верыя, Взмор'е, Вынімок, Галузінэ, Горбач, Гнедок, Гороховэ, Грабовэ, Грушэвскэ, Карзаны, Кобыльніца, Коза, Кошэль, Ляновэ Болото, Ляховэ, Мурашка, Надлево, Повховэ, Подказечча, Подкацелле, Струга Ольхова, Сынподы, Табулатка, Уклоны, Чыстайскае, Шэлеўскі Мох*. Многія з

ват не пазнаюцца на мясцовасці. Натуральна, што разам са знікненнем саміх урочышчаў назаўсёды забываюцца і іх назвы.

Як вядома, Целяханшчына – край бясконцых лясоў, што здаўна выкарыстоўваліся чалавекам для палявання, збору грыбоў і ягадаў, нарыхтоўкі драўніны, здабычы жывіцы і г.д. Усё згаданае вышэй выклікала неабходнасць наймення кожнага ляснога ўрочышча, паколькі раней адсутнічала лесаўладкаванне і, адпаведна, дзяленне лясных масіваў на

поле таксама мела сваю назву: *Астрава, Гартальская, Грабэлькі, Дубовіца, Залэзе, Кася, Лежая, Покопань, Поповшчына*. Гэтыя назвы выкарыстоўваліся мясцовымі жыхарамі да сярэдзіны мінулага стагоддзя, пакуль існавала хутарская форма гаспадарання. Пасля правядзення агульнай калектывізацыі, а пазней і меліярацыі зямель, многія палеткі і ніўкі, што чаргаваліся з невялікімі ляснымі балотцамі і лясамі (якія, між іншым, таксама мелі свае назвы), зніклі з твару зямлі. Акурат таму да

скай налічвалася некалькі дзясяткаў хутароў, кожны з якіх таксама меў сваю назву. А з улікам таго, што сярод жыхароў вёскі было распаўсюджанае ўсяго некалькі прозвішчаў (Мялік, Сліж, Струнеўскі, Купрыянчык), назвы хутарам даваліся ад мянушак іх уладальнікаў. Пасля калектывізацыі, праведзенай на пачатку 1950-х гадоў, людзі былі прымушаны пераселеныя з хутароў назад у вёску. Аднак у народнай памяці захаваліся іх назвы, што сёння выкарыстоўваюцца як назвы ўрочышчаў: *Германцаў хутар, Крулікаў хутар, Купцоў хутар, Мэраў хутар, Нядзельчын хутар, Ракаў хутар* ды іншыя.

Вёска Вулька-Целяханская здаўна вядомая тым, што знаходзіцца на беразе невялікага, але даволі незвычайнага для Палесся возера, якое перасякае славуці Агінскі канал. Сёння яго называецца Вулькаўскае, у мінулым возера называлі таксама Воленскае ці часам Вулько. Возера адметнае яшчэ і тым, што мае

нашага часу захавалася так мала мікратапонімаў, якімі калісьці называлі ворныя землі.

Хутарызацыя, што право-

Балота Грушэвскэ

Мікратапаніміка

Назвы маёй радзімы

гэтых урочышчаў яшчэ гадоў дзесяць таму актыўна выкарыстоўваліся мясцовымі жыхарамі для нарыхтоўкі сена. Сёння ж, калі колькасць буйной рагатай жывёлы ў прыват-

кварталы і выдзелы. У мінулым толькі мікратапонімы дазвалялі дакладна вызначыць месца, прыдатнае для пэўных гаспадарчых працаў. У народнай памяці да нашага часу захаваліся шматлікія назвы лясных урочышчаў: *Борэ, Глінішча, Горэлы Бор, Груд, Дворышчэ, Журавель, Красніца, Кругі, Кулініна, Ліпа, Ліповэ, Лысая Гора, Маячок, Насекі, Новіна, Подліпа, Подхващчына, Рабы Столб, Сажалка, Смолянне, Узначчэ, Хвашчына, Цесно, Чыжыкі, Чэрэмошна, Ямы*. У адрозненне ад папярэдняй групы мікратапонімаў, назвы лясных урочышчаў аказаліся больш «жывучымі» і значная іх частка выкарыстоўваецца нават сёння, паколькі лясная гаспадарка ўсё яшчэ вызначае эканамічнае жыццё на Целяханшчыне.

Раней ужо згадвалася, што ў мінулым навакольная мясцовасць вёскі Вулькі-Целяханскай была значна забалочаная. Ворных зямель, адпаведна, было нямнога і знаходзіліся яны на ўзвышаных мінеральных глебах у бліжэйшым атачэнні вёскі. Кожнае ворнае

дзілася ўрадам міжваеннай Польшчы на землях Заходняй Беларусі ў 1920 – 1930-я гады, прывяла да ўзнікнення мноства хутарскіх гаспадарак. У наваколлі Вулькі-Целяхан-

карставае паходжанне, а гэтым у сваю чаргу абумоўлена яго невялікая плошча, акруглая форма, значная глыбіня і абрывістыя берагі. Хоць возера Вулькаўскае і невялікае, яго асобныя часткі ў народнай традыцыі маюць свае назвы: *Абрыў, Вусце, Далінка, Зімоўка, Поповы Куток*.

Свае спрадвечныя найменні мелі і асобныя часткі вёскі: *Болото, Загора, Залуз'е, Лужкі, Стараселле*. Гэтыя назвы ўлічвалі як гістарычнае мінулае вёскі, так і ландшафтныя асаблівасці яе частак. На жаль, калі ў пачатку 1970-х гадоў вуліцы Вулькі-Целяханскай атрымлівалі свае назвы, народная мікратапанімія не была ўлічаная. Так, частка вёскі, што спрадвечу называлася Стараселлем, атрымала назву Новая. Вуліца, якую называлі Болотом, стала называцца Савецкай, а Загора – Пермашайскай. Хоцацца спадзявацца, што ў будучым, калі мы будзем развітвацца з камуністычным мінулым, вуліцы Вулькі-Целяханскай атрымаюць свае спрадвечныя назвы.

Аляксандр
МЯЛІК

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)

Спеўнае падарожжа па Віцебску

Надаўна вядомы аўтар і выканаўца Зміцер Вайцюшкевіч з удзелам і дапамогай сяброў Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны ў рамках культурніцкага праекта «Разам да справы!» здзейсніў музычную паездку ў Віцебск. Імпрэза стала магчымай дзякуючы арганізацыйнай дапамозе грамадскай культурніцкай кампаніі «Будзьма беларусамі!» і запрашэнню ўладальніка віцебскага арт-паба «Torvald» Віталія Броўкі. Гараджане пазнаёміліся з новымі альбомамі З. Вайцюшкевіча, адбылася таксама прэзентацыя кнігі пра творчасць спевачка «Беларускае слова ад спева».

М. Півавар распавядае пра герб Віцебска

На землях Полацкага княства, да якога належаў і старажытны Віцебск, было вядомым імя ісландскага місіянера Торвальда Вандроўніка, Паводле некаторых гістарычных звестак, ён прапаведаваў сярод нашых продкаў веру ў Хрыста Збаўцу, хрысціў мясцовых жыхароў. І вось каб нагадаць пра гэтую легендарную асобу нашай гісторыі, сённяшнія віцябляне назвалі яго іменем адну з гарадскіх культурных пляцовак.

Пра гэтыя ды іншыя гістарычныя акалічнасці гісторыі і сённяшняга дня Віцебска сталічным гасцям распавёў гісторык і краязнаўца Мікола Півавар. Першым пунктам нашай экскурсіі стала экспазіцыя Віцебскага абласнога краязнаўчага музея, што знаходзіцца ў памяшканні віцебскай ратушы. Спадар Півавар падрабязна распавёў пра ўнікальныя экспанаты, а таксама пра свой

удзел у раскопках старажытнага каменнага саркафага і мяркуемую трагічную гісторыю старажытных гараджаннаў, якія там былі пахаваныя. Не былі абыдзеныя ўвагай і віцебскія святыні розных канфесіяў, цяпер збоўшага прыватнасці: Святаўваскрэсенскай царква, царква Прачыстай Багародзіцы, базільянскі кляштар, царква Дабравешчанна Багародзіцы, іншыя помнікі дойлідства. Агледзілі мы помнікі часоў вайны 1812 года, месцы, што памятаюць Марка Шагала, вядомага музычнага тэарэтыка і крытыка Івана Салярцінскага, савецкага кампазітара Марка Фрадкіна.

Шмат пытанняў узнікла адносна гісторыі стварэння выдатнага па задуме і выкананні коннага помніка віцебскаму князю, а ў далейшым і вялікаму князю ВКЛ Альгерду, што паўстаў на па-

стаменце ў адным з самых прыгожых месцаў горада, побач з царквой Уваскрэсення Хрыс-

това – адноўленым шэдэўрам віленскага барока.

Трэба адзначыць, што Віцебск, як і многія сучасныя беларускія гарады, маюць і іншы гістарычны фон: у выглядзе імперскіх атакізмаў ды імперскіх альянсаў у афармленні гарадской прасторы з настальгічнымі літарамі «Ъ» ды расійскімі гербамі...

Горад Віцебск і яго слава тасці за адзін дзень агледзець немагчыма. Таму пасля шчырых словаў удзячнасці М. Півавару госці рушылі да арт-паба «Torvald», дзе ўжо чакалі Змітра Вайцюшкевіча. Гаспадар арт-паба В. Броўка шчыра вітаў гасцей. Усе адзначылі, што артыстычную накіраванасць «Torvald'a» падкрэслівае вінтажнае афармленне залы і галерэі арт-паба, а яго нацыянальную скіраванасць – беларускамоўнае меню і абслугоўванне наведнікаў.

Імпрэзу распачала журналістка і адзін з аўтараў кнігі «Беларускае слова ад спева» Эла Дэвінская. Яна ко-

ратка распавяла пра творчы шлях спевачка і кампазітара З. Вайцюшкевіча. Іншыя выступоўцы засяродзіліся на стылістычнай і жанравай разнастайнасці альбомаў Вайцюшкевіча.

Першую частку канцэрта выканаўца аддаў песням Яраміра Нагавіцы ў перакладах Андрэя Хадановіча і Віталія Воранава з альбома «Жамбуй»: лірычная споведзь «Святло Сараева», іранічныя музычныя скетчы «Як бралі мяне ў салдаты», «Коўдра-магіла», «Стары муж», «Амерыка», прысвячэнне канадскаму спеваку Леанарду Коэну «Танец смерці», гумарыстычныя прыпеўкі «Вядома і дэбілу». Другая частка песеннай праграмы Вайцюшкевіча складалася з песень на вершы Уладзіміра Някляева для праекта «Жаночае імя Беларусі», які выканаўца запісвае ў Польшчы. У яго выкананні і пры падтрымцы залы пругалі лірычныя кампазіцыі «Дамініка», «Будзьце самымі жаданымі і каханымі»...

Завяршылася спеўнае падарожжа агульным выкананнем сапраўдных супер-хітоў – «Я нарадзіўся тут» аўтарства Лявона Вольскага, «Бывайце здаровы!» Ісака Любана і Адама Русака, «Жыве Беларусь!» на верш У. Някляева.

...Яшчэ доўга не змаўкалі апладысменты ў адрас Змітра, яшчэ доўга ў душы слухачоў гучалі мелодыі і гармоніі яго песень, якія ім нагадалі пра ўсё лепшае, што ёсць у беларускай душы. Абудзіць яе да стваральнай працы – нялёгкае задача, але такая неабходная. Пра гэта і сцвярджаў слоган сустрэчы – «Разам да справы!»

Анатоль МЯЛЬГУЙ
Рота аўтара
і Валерыя ФІЛІПОВІЧА

З. Вайцюшкевіч спявае для віцяблянаў

Наш календар

Імя народнай артысткі Беларусі Стэфаніі Станюты вядомае многім. Але ў гэтым родзе ёсць і іншыя выбітныя асобы. Гэта жывапісец Міхаіл СТАНЮТА, бацька Стэфаніі, і яе сын – крытык Аляксандр Станюта. Пра іх, сёлетніх юбіляраў, і павядзем гаворку.

135 гадоў таму, 1 кастрычніка 1881 г. у г. Ігумен (цяпер г. Чэрвень) нарадзіўся вядомы жывапісец і педагог

Міхаіл Станюта.
Аўтапартрэт (1935 г.)

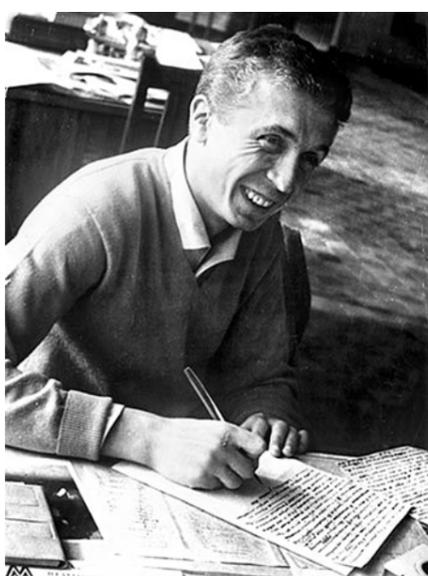
Міхаіл Станюта. Маляваннем захапіўся яшчэ ў дзяцінстве. Вучыўся ў школе малявання Я. Кругера (1908 – 1911), Дзяржаўных вольных мастацкіх майстэрнях у Маскве (1918 – 1920) у М. Касаткіна і А. Архіпава. З 1920 г. загадчык аддзела выяўленчага мастацтва Галоўпалітасветы Беларусі, сакратар аб'яднання мастакоў Беларусі (з 1924), Усебеларускага аб'яднання мастакоў (1927 – 1930). Выкладаў маляванне ў школах, мастацкіх студыях і гуртках (1920 – 1939). Адзін з ініцыятараў і арганізатараў Мінскай гарадской мастацкай выстаўкі (1921).

Працаваў у станковым жывапісе (тэматычная карціна, партрэт, пейзаж, нацюрморт), графіцы. Сюжэтна-тэматычныя карціны вызначаюцца актуальнасцю тэматыкі, выразнасцю кампазіцыі і малюнка, абагуленасцю формы, колеравай насычанасцю: «Шклозавод» (1924), «Бетоншыкі» (1927), «Будаўніцтва Універсітэцкага гарадка» (1928), «На будоўлі» (1929), «Ліцейны цэх» (1931). Значнае месца займаў партрэт: «Бежанец», «Аўтапартрэт» (абодва 1921), «Партрэт мастака М. Філіповіча» (1925), «Студэнт» (1927), «Ударнік» (1928), «Беларус» (1944), «Хлопчык у кепцы» (1949), «Партрэт старога» (1952), «Калгасніца» (1961), «Аўтапартрэт» (1972) і інш. Але найбольш тыражаваны і вядомы яго твор – «Партрэт дачкі» (1923). Аўтар пейзажаў «Прыцемкі», «Вечар» (абодва 1920), «Дарогі

і хвой» (1923), «Разбураны Мінск» (1944), «Цэнтральны сквер» (1951), «Дзінтары. Заход сонца» (1956), «Зімой у парку» (1965) і інш. Творы знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, фондах Беларускага саюза мастакоў, Чэрвеньскім краязнаўчым музеі.

Памёр 2 студзеня 1974 г. у Мінску.

80 гадоў таму, 17 кастрычніка 1936 г. у Мінску нарадзіўся Аляксандр СТАНЮТА – крытык, літара-

Аляксандр Станюта

туразнаўца, пісьменнік, педагог. Доктар філалагічных навук (1999), прафесар (2000).

Скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт (1960). Працаваў у газеце «Знамя юности» (1960 – 1970). З 1973 г. выкладаў у БДУ.

Друкаваўся з 1959 г. Пісаў на беларускай і рускай мовах. Даследаваў праблемы ўзаемадзеяння беларускай літаратуры і тэатра з рускай класічнай літаратурай, творчую мастацкую індывідуальнасць А. Адамовіча, Я. Брыля, В. Быкава, В. Казько, А. Жука, М. Стральцова і інш. Аўтар манатграфіі «Разуменне чалавека. Творчасць Ф.М. Дастаеўскага. 1840 – 1860-х гг.» (1976), кнігі пра творчасць Ф. Дастаеўскага «Твар і воблік» (1999), даследавання «Талстой на беларускай сцэне» (1980), зборніка літаратурна-крытычных артыкулаў «Плошча Свабоды» (1991), аповесці пра гарадское прыватнае жыццё 1950-х гг. «Мост» (1984), кнігі пра маці «Стэфанія» (1994, дапоўнены варыянт «Жыццё актрысы», 2001), апавяданняў, нарысаў, сцэнарыяў дакументальных тэлефільмаў. У апошнія гады жыцця выдаў дзве кнігі прозы – «Гарадскія сны» і «Сцэны з мінскага жыцця».

Памёр у жніўні 2001 г., пахаваны ў Мінску.

Падрыхтаваў
Алесь САЧАНКА

Кастрычнік

14 – Кузменка Уладзімір Міхайлавіч (1946, Літва – 2004), піяніст, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

14 – «Культура» (Мінск; 1991), штотыднёвая грамадска-асветніцкая газета, калектыў газеты – лаўрэат прэміі «За духоўнае адраджэнне» (1998) – 25 гадоў з часу выхаду першага нумара.

15 – Мінько Леанід Іосіфавіч (1926, Дзяржынскі р-н – 2012), вучоны-этнограф, даследчык духоўнай культуры, каландарных святаў, магічных абрадаў беларусаў, аўтар шэрагу манаграфіяў – 90 гадоў з дня нараджэння.

15 – Смірноў Валерый Васільевіч (1946, Карма – 2012), артыст тэатра, заслужаны артыст Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

16 – Зіменка Аляксандр Іванавіч (1946, Мінск), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, жывапісец, лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2013) – 70 гадоў з дня нараджэння.

16 – Малаўскі Георгій Рафаілавіч (1946, Мінск), артыст тэатра і кіно, заслужаны артыст Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

17 – Аўгуст III (Фрыдрых Аўгуст II; 1696, Германія – 1763), вялікі князь літоўскі, кароль польскі, курфюрст саксонскі – 320 гадоў з дня нараджэння.

17 – Станюта Аляксандр Аляксандравіч (1936, Мінск – 2011), крытык, літаратуразнаўца, пісьменнік, аўтар манаграфіяў, вучэбных дапаможнікаў, твораў мастацкай прозы, педагог – 80 гадоў з дня нараджэння.

18 – Салагуб Аляксандр Аляксандравіч (1906, Сморгонскі р-н – 1934), паэт, літаратуразнаўца, публіцыст, удзельнік рэвалюцыйнага руху ў Заходняй Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

18 – Чарказян Ганад Бадрыевіч (1946, Арменія), паэт, празаік, аўтар твораў на курдскай, армянскай і рускай мовах – 70 гадоў з дня нараджэння.

19 – Гарачы Эдуард Мікалаевіч (1936, Мінск), акцёр тэатра і кіно, заслужаны артыст Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

20 – Саланевіч Лук'ян Міхайлавіч (1866, Гродзенская губ. – 1938), гісторык, журналіст, выдавец, краязнаўца, аўтар артыкулаў па праблемах народнай асветы, аховы здароўя і культуры, грамадскі дзеяч – 150 гадоў з дня нараджэння.

20 – Свяціцкі Сігізмунд Карлавіч (1836, Драгічынскі р-н – 1910), урач, які ўнёс значны ўклад у станаўленне беларускай медыцыны, спецыяліст у галіне эпідэміялогіі, тэрапіі, дэрматалогіі, грамадскі дзеяч – 180 гадоў з дня нараджэння.

20 – Юзеева-Шаблюўская Ганна Аляксандраўна (1941, Любанскі р-н – 1995), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва – 75 гадоў з дня нараджэння.

21 – Бідэр (Бідар) Герман (1941, Аўстрыя), аўстрыйскі лінгвіст, беларусіст, перакладчык, спецыяліст у галіне параўнальнага мовазнаўства, папулярызатар беларускай культуры ў Аўстрыі – 75 гадоў з дня нараджэння.

21 – Дзяржаўны яўрэйскі тэатр БССР (Мінск; існаваў з кастрычніка 1926 па сакавік 1949 г.) – 90 гадоў з часу адкрыцця.

Уздоўж

1. Які ..., такая яму і чэсць (прык.). 6. Калі на Каляды ... – ... і на Пятра (прык.). 8. «Вада – адзіны добры ... для мудрых». Г. Тора. 10. ... – не разліеш вадой (прык.). 11. Ручай поіць раку, рака поіць ... (прык.). 13. «... крэпіць, лёд таўшчэе, // І рэчка вольная мялее, // Са дна вадзіца вымярае». З паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». 14. Невялікая птушка; тое, што і дзяржак. 15. «І заплача ..., і заенчыць ..., // Загалосіць зіма белавокая». З верша Змітрака Бядулі «Зімовая казка». 18. Нутранае свіное сала. 19. ... Хрысціцель. Імя біблейскага прарока, святага, які хрысціў Ісуса Хрыста ў рацэ Іардан. 22. Вясной цэбар вады – ... гразі, а восенню ... вады – ядро гразі (прык.). 23. Дарожная мера даўжыні. 24. «... падобнае да салёнай вады: чым больш яе п'еш, тым мацней смага». А. Шапенгаўэр. 29. ... людская не вадзіца (прык.). 30. «Поле нікне ў срэбным тумане, // Снег блішчыць, як халодная ...». З верша М. Багдановіча «Зімовая дарога». 32. «Пад тым дубам ... стаяла, // Там дзяўчына воду набірала». З беларускай народнай песні «Туман ярам». 33. ... і млын ломіць (прык.). 34. Вада з лёдам зімою не ... (прык.).

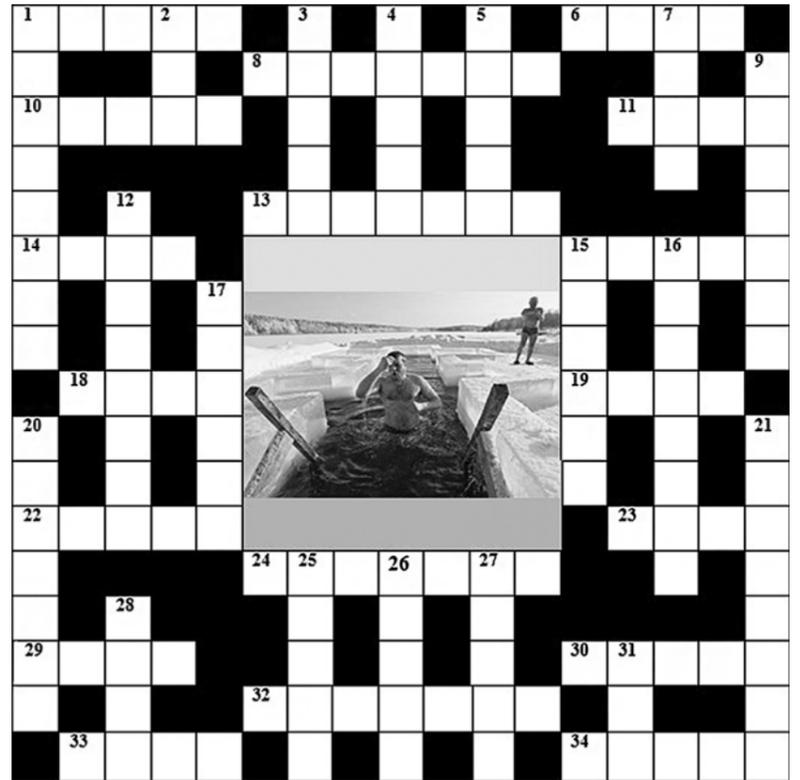
Упоперак

1. Вада – усяму ...: вады і агонь баіцца (прык.). 2. Вада – сама сабе ... (прык.). 3. ..., або не еўшы нічога: так патрэбна піць асвечаную ваду. 4. Газіраваны фруктовы безалкагольны напітак. 5. «От і свята, от Каляды, // На марозе скрыпяць ...». З верша Янкі Лучыны «Што думае Янка, везучы

дровы ў горад». 7. Інэртны газ. 9. Вада агню не ... (прык.). 12. Не плюй у ...: прыгадзіцца вады напіцца (прык.). 15. Прадукт, які вырабляецца са спінай струны асятровых рыб. 16. Халодная страва з бацвіня і шчаўя. 17. На Вадохрышча вельмі сцюдзённа – у жыво будзе вельмі ... (прык.). 20. Адтуліна, прасечаная ў лёдзе на Вадохрышча ў выглядзе крыжа. 21. «Вунь па снезе

да вёскі, здалёку, // ... студзень кіруе наўпрост». З верша А. Мінкіна «Студзень». 25. Кароўнік. 26. Прайсці ..., ваду і медныя трубы (прык.). 27. ...-лямця. Пра няспрытнага чалавека (разм.). 28. ... толькі ракаў красіць (прык.). 31. Широкая і неглыбокая пасудзіна.

Склад
Лявон ЦЕЛЕШ

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 36

Уздоўж: 2. Казка. 5. Лявоніха. 10. Мачанка. 12. Голад. 14. Бруха. 15. Сябра. 17. Дзіця. 19. Аліва. 23. Жонка. 24. Капуста. 26. Каўбаска. 27. Бліны.
Упоперак: 1. Лясгас. 3. Аз. 4. Квас. 6. Яйка. 7. Акраец. 8. Бульбоўнік. 9. Час. 11. Гульбішнік. 13. Драчона. 14. Бліндаж. 16. Дранік. 18. Ягадка. 20. Паёк. 21. Суп. 22. Стол. 25. Ян.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАДВАЛІНА – 1) падруба, ніжні вянец зруба. Раней падваліну клалі непасрэдна на зямлю або на штандары, потым – на камяні або на фундамент. Падваліны заўсёды рабілі з больш моцнага дрэва (дуб, хвоя, елка). Звычайна яны былі і больш тоўстымі, чым інш. бярэны зруба; 2) брус, на які насцілаецца падлога, памост.

ПАДВЕСКІ – від старажытных падвесных упрыгожанняў да адзення (часцей жаночага), зброі ды інш. начыння. З'яўляліся таксама

амулетами. Найчасцей насілі разам з каралямі і пацёркамі, на ланцужках, шнурках, прышывалі на адзенне і інш.

На тэрыторыі Беларусі найбольш старажытны падвескі адносяцца да палеаліту (з зубоў лісіцы, ваўка і інш. жывёлаў). У бронзавым веку ўжываліся бурштынавыя падвескі з вялікай адтулінай пасярэдзіне, а таксама медныя акуларападобныя сярэднявядзюўскай культуры. У жалезным веку пашыраныя металічныя, каменныя, касцяныя і гліняныя

падвескі круглай, трохвугольнай і трапецападобнай формаў мілаградскай культуры; бронзавыя і жалезныя пласціністыя і трапецападобныя падвескі зарубінецкай культуры, упрыгожаныя спіралямі і паглыбленнямі, пласціністыя трапецападобныя і драцяныя акуларападобныя падвескі культуры штрыжаванай керамікі. У X – XIII стст. з каляровых і каштоўных металаў выраблялі падвескі ў выглядзе плоскіх сімвалаў нябесных свяцілаў (манетападобныя, лунніцы), жывёлаў, птушак, побытавых рэчаў (ключы, лыжкі), крыжыкаў, званочкаў. Падвескі знаходзяцца на паселішчах, у пахаваннях. Найбольш цікавыя з іх польны падвескі-конікі з білону (Барысаў, Віцебск, гарадзішча Маскавічы), скандынаўскія падвескі ў выглядзе фігурак вікінгаў (Людчыцы, Калодзецкая).

ПАДВІЧКА – галаўны ўбор замужніх жанчынаў нахштат кароны ў ляхавіцкім строі. Прадаўтаватым кавалкам (шырыня 12 – 15 см, даўжыня 50 –

Маладуха ў падвічцы. Вёска Астрэйкі Ляхавіцкага раёна

60 см) фабрычнай тканіны (сацін, атлас, парча) абгортвалі «тканку» ці чапец і замацоўвалі іголкі. Для пруткасці ў падвічку ўстаўлялі кардон, паперу. Выкарыстоўвалі пераважна тканіну чырвонага колеру з вертыкальнымі белымі палоскамі ці блакітнага колеру з раслінным узорам. Святочныя падвічкі ўпрыгожвалі букетамі жывых кветак ці дэкаратыўнай зеляніны, якія ўтыкалі збоку ці па цэнтры падвічкі, а таксама тасёмкамі, пацёркамі ды інш. У вясельным уборо паверх падвічкі завівалі намітку, а на патыліцы мацавалі пышны букет кветак.

Падваліна клеці. Вёска Сушыцк Лунінецкага раёна

Падвескі-конікі з гарадзішча Маскавічы (Браслаўскі раён) і Віцебска